

Европейски съд по правата на човека

Игнаколо-Зениде срещу Румъния (Ignaccolo-Zenide v. Romania)

Жалба № 31679/96, Reports 2000-I

Решение от 25 януари 2000 г. на I отделение на Съда

(резюме)*

Чл. 8: право на зачитане на семейния живот

Процедурите по предоставяне упражняването на родителски права, включително по изпълнение на постановените решения, изискват спешно провеждане, тъй като изминаването на време може да има непоправими последици за отношенията между децата и родителя, който не живее с тях.

Въпреки че принудителните мерки по отношение на деца не са желателни в тази деликатна сфера, използването на санкции не може да се изключи в случай на незаконно поведение от страна на родителя, с когото те живеят.

Факти по делото

Жалбоподателката е френска гражданка. През 1980 г. тя се омъжила за румънския гражданин D.Z. Родили им се две дъщери, съответно през 1981 и 1984 г.

През 1989 г. съпрузите се развели и съдът одобрил споразумението им, съгласно което упражняването на родителските права се предоставяло на бащата, с право на контакти и пребиваване на децата при майката.

През 1990 г. D.Z. се преместил с дъщерите си в САЩ. На 03.09.1990 г. жалбоподателката направила оплакване срещу него за нарушаване правото ѝ на контакти.

По искане на жалбоподателката, на 28.05.1991 г. Апелативният съд в Мец разпоредил децата да живеят при майката и предоставил на D.Z. право на контакти и пребиваване с тях. D.Z. обжалвал безуспешно пред Касационния съд.

Въпреки това той не изпълнил решението и не предал децата на майка им, за което на 18.09.1992 г. съдът в Мец го осъдил задочно на една година лишаване от свобода и издал заповед за арестуването му. Изпълнението ѝ обаче не било възможно, тъй като D.Z. не се намирал на френска територия.

Жалбоподателката поискала признаване и изпълнение на решението от 28.05.1991 г. в САЩ и в периода между 1993 и 1994 г. се сдобила с пет съдебни решения, осъждащи D.Z. да ѝ върне децата, включително и от Върховния съд на щата Калифорния, където той живеел. D.Z. не изпълнил решенията. През март 1994 г. напуснал САЩ и заминал за Румъния с децата.

През юли 1994 г. жалбоподателката подаде молба до френското Министерство на правосъдието (МП) за връщане на децата на основание на

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

[Хагската конвенция относно гражданските аспекти на международното отвлечане на деца](#) от 25.10.1980 г. (“Хагската конвенция”). Както САЩ, така и Франция направили искане до Румъния, съответно през ноември и декември 1994 г., за връщане на децата съгласно членове 3 и 5 от Хагската конвенция.

На основание чл. 2 от същата конвенция, жалбоподателката поискала при условията на бързо производство първоинстанционният съд в Букурещ да разпорежи D.Z. да изпълни съдебните решения относно местоживеенето и връщането на децата. С решение от 14.12.1994 г., което подлежало на изпълнение без предварително уведомление, съдът разпоредил връщането на децата на жалбоподателката. Решението не било изпълнено, тъй като D.Z. скрил децата.

D.Z. обжалвал решението пред Окръжния съд в Букурещ. Съдът, без да посочи мотиви, удовлетворил молбата на D.Z. за спиране изпълнението на решението, докато трае производството по обжалването. С решение от 01.09.1995 г. жалбата на D.Z. била оставена без уважение. Решението било потвърдено окончателно от Апелативния съд в Букурещ на 14.03.1996 г.

D.Z. подал възражение срещу изпълнението на решението от 14.12.1994 г. Възражението било отхвърлено от първоинстанционния и от Окръжния съд в Букурещ.

На 27.10.1995 г. D.Z. подал молба за изключителни родителски права. Жалбоподателката не била уведомена за производството, а призовката била изпратена на адреса на Шефан Константин, посочен от D.Z. като неин съдебен адрес. В рамките на производството било извършено социално проучване, съгласно което двете момичета се развивали добре, водели нормален живот и били силно привързани към баща си и към неговата съпруга, с които искали да живеят. На 05.02.1996 г. първоинстанционният съд в Букурещ уважил молбата на D.Z., отново без да уведоми жалбоподателката.

Това решене било отменено на 16.10.1996 г. от Окръжния съд в Букурещ поради нередовности в призоваването на жалбоподателката. Делото било върнато на първоинстанционния съд с указания жалбоподателката да бъде призована на постоянния ѝ адрес във Франция. D.Z. обжалвал решението, като посочил, че жалбоподателката е предоставила генерално пълномощно на Шефан Константин, поради което призоваването от неговия адрес било редовно. На 09.04.1997 г. Апелативният съд в Букурещ уважил тази жалба в отсъствието на жалбоподателката и на неин представител и върнал делото на Окръжния съд. На 30.01.1998 г. Окръжният съд в Букурещ, в отсъствието на жалбоподателката или на неин представител, потвърдил решението от 05.02.1996 г. Тя обжалвала пред Апелативния съд, който отхвърлил жалбата като неоснователна на 28.05.1998 г.

На 05.01.1995 г. D.Z. поискал от съдията по семейноправни въпроси на съда в Мец да издаде заповед децата да живеят при него и да му бъде предоставено изключително упражняване на родителските права. С решение от 22.02.1996 г. съдът приел, че не следва да зачита решението на първоинстанционния съд в Букурещ от 05.02.1996 г., тъй като този съд не бил компетентен да се произнася по съществуващото на упражняването на родителските права, а само по молбата за връщане на децата по Хагската конвенция. Съдът отхвърлил молбата на D.Z. с мотивите, че той е станал причина за липсата на контакт на децата с майката и че педагогическите му способности са доста съмнителни, тъй като тотално отричал образа на майката, насаждал омраза у децата и дори не им позволявал да си изградят собствено мнение.

След 1994 г. жалбоподателката пътувала до Румъния осем пъти с надеждата да се срещне с децата си. Били направени няколко неуспешни опита за изпълнение на решението от 14.12.1994 г.

На 22.12.1994 г. съдия-изпълнител отишъл в дома на D.Z. заедно с жалбоподателката, нейния адвокат и полицаи. Претърсването било извършено набързо, тъй като в къщата имало изключително агресивно куче-пазач, и момичетата не били открити.

На 23.12.1994 г. жалбоподателката подала оплакване до румънския министър на правосъдието във връзка със събитията от 22 декември и поискала образуването на наказателно производство за малтретиране на малолетни, лишаване от свобода и евентуално убийство.

На 27.12.1994 г. съдия-изпълнителят, жалбоподателката, адвокатът ѝ и полицаи отново посетили дома на D.Z. От съседите научили, че D.Z. е напуснал дома с децата.

С писмо от 05.05.1995 г. румънският министър на правосъдието уведомил френския си колега, че били направени много безуспешни опити за откриването на децата, че D.Z. не ги изпращал на училище и че румънските власти направили искане за образуване на наказателно производство срещу D.Z. за малтретиране на малолетни.

На 10.05.1995 г. жалбоподателката, адвокатът ѝ, представител на румънското МП, съдия-изпълнители, полицаи и представител на френското посолство отново претърсили дома на D.Z., но не намерили децата. D.Z. заявил, че те са в Румъния, но отказал да съобщи местопребиваването им. Обещал да ги доведе в Министерство на правосъдието следващия ден. D.Z. не бил арестуван и не спазил уговорката да доведе децата. Повторно бил приканен да ги доведе на 15 май, но не го сторил.

На 04.12.1995 г. бил направен нов безуспешен опит за откриване на децата в дома на D.Z. Той обещал да ги доведе на следващия ден в канцеларията на съдия-изпълнителя, но отново не го изпълнил.

На 29.01.1996 г. жалбоподателката се срещнала с дъщерите си за първи път от седем години. Срещата продължила десет минути и се състояла в учителската стая в училището на децата, където самият D.Z. преподавал. На срещата присъствали съдия-изпълнител, двама високопоставени служители от румънското МП, генералният консул на Франция, двама полицаи, директорът и зам.-директорът на училището и двама учители. Децата реагирали изключително емоционално и категорично отказали да се върнат при майка си и да се виждат с нея отново. Тогава жалбоподателката заявила, че вече не държи на изпълнението на заповедта от 14.12.1994 г.

Резюме на решението на Европейския съд

89. Жалбоподателката твърди, че румънските власти не са предприели достатъчно мерки, за да осигурят бързото изпълнение на съдебните решения и връщането на дъщерите ѝ. Оплаква се от нарушение на чл. 8 от Конвенцията.

90. По-конкретно, жалбоподателката се оплаква от половинчатите опити за изпълнението на заповедта от 14.12.1994 г. и изтъква, че не било направено нищо за откриването на дъщерите ѝ. Критикува румънските власти за пълното им бездействие в периода от декември 1995 до януари 1997 г.

91. Правителството поддържа, че властите са предприели достатъчно и адекватни действия за изпълнение на заповедта от 14.12.1994 г. Неуспехът им се

дължал на липсата на сътрудничество от страна на бащата и на отказа на децата да живеят с жалбоподателката, за което властите не могли да бъдат обвинявани.

92. Според Комисията, националните власти не са положили усилията, които нормално са се очаквали от тях за осъществяване правата на жалбоподателката, и по този начин са нарушили правото ѝ на зачитане на семейния живот, гарантирано от чл. 8.

“93. Съдът отбелязва най-напред липсата на спор относно обстоятелството, че връзката между жалбоподателката и нейните деца е съставлявала семеен живот по смисъла на тази разпоредба.

94. При това положение, необходимо е да се установи, дали е било налице незачитане на семейния живот на жалбоподателката. Съдът отново подчертава, че главната цел на чл. 8 е да защитава индивида от произволни действия на държавните органи. В допълнение на това, съществуват позитивни задължения, присъщи на ефективното “зачитане” на семейния живот. И в двата контекста следва да се вземе предвид справедливият баланс, който е необходимо да се установи между конкуриращите интереси на индивида и на обществото като цяло; и в двата контекста държавата разполага с известна свобода на преценка (виж решението по делото [Кийгън срещу Ирландия](#)¹ от 26.05.1994 г., А.290, стр. 19, § 49).

Що се отнася до задължението на държавата за вземане на позитивни мерки, Съдът многократно е приемал, че чл. 8 включва правото на родителя да иска предприемане на действия, за да се събере отново с детето си, и задължението на националните власти да извършат такива действия (виж например следните решения: *Ериксон срещу Швеция*² от 22.06.1989 г., А.156, стр. 26-27, § 71; *Маргарета и Роджър Андерсон срещу Швеция*³ от 25.02.1992 г., А. 226-А, стр. 30, § 91; *Олсон срещу Швеция*⁴ (№ 2) от 27.11.1992 г., А.250, стр. 35-36, § 90; и *Хоканен срещу Финландия*⁵ от 23.09.1994 г., А.299-А, стр. 20, § 55).

Все пак, задължението на националните власти да вземат мерки за осигуряване на събирането не е абсолютно, тъй като повторното събиране на родител с деца, които са живели известно време с другия родител, може да не е възможно да се осъществи веднага и може да изисква извършването на подготвителни действия. Естеството и степента на такава подготовка зависят от обстоятелствата на конкретния случай, но разбирането и съдействието на всички засегнати страни винаги е важен елемент. Националните власти са задължени да положат най-големи усилия за реализирането на това съдействие, но всяко задължение за прилагане на принуда в тази област следва да бъде ограничено, тъй като е необходимо да се зачитат интересите и правата и свободите на всички засегнати, и по-специално интересите на детето и неговите права по чл. 8 от Конвенцията. Ако изглежда, че контактите с родителя застрашават тези интереси или нарушават тези права, националните власти трябва да намерят справедлив баланс между тях (виж горесцитираното решение *Хоканен*, стр. 22, § 58).

95. Най-накрая, Съдът счита, че позитивните задължения, които чл. 8 от Конвенцията вменява на договарящите държави във връзка със събирането на родителя с неговите деца, следва да се тълкуват в светлината на Хагската Конвенция от 25.10.1980 г. относно гражданските аспекти на международното

¹ Keegan v. Ireland

² Eriksson v. Sweden

³ Margareta and Roger Andersson v. Sweden

⁴ Olsson v. Sweden

⁵ Hokkanen v. Finland

отвлечане на деца (“Хагската конвенция”). Това е особено вярно в настоящия случай, тъй като държавата-ответник също е страна по тази конвенция, чийто чл. 7 съдържа списък от мерки, които държавите следва да предприемат, за да гарантират бързото връщане на децата.

96. Следователно, в настоящия случай е решаващ въпросът, дали националните власти са предприели всички действия, които разумно биха могли да се изискват за привеждането в изпълнение на заповедта от 14.12.1994 г.”

A. Периодът, който следва да се вземе под внимание

97. Според правителството, задължението на властите да съдействат за събирането на жалбоподателката с децата ѝ се е породило с издаването на заповедта от 14.12.1994 г. и се е погасило с окончателното решение от 28.05.1998 г., с което Апелативният съд в Букурещ е предоставил упражняването на родителските права на D.Z.

98. Жалбоподателката твърди, че решението от 28.05.1998 г. не ѝ е било съобщено и не може да ѝ се противопостави, тъй като не е участвала и не е била представлявана в производството. Оспорва и компетентността на румънските съдилища, като се позовава на чл. 16 от Хагската конвенция и твърди, че френските съдилища имат изключителна юрисдикция по съществуването на спора за родителските права. Изтъква, че D.Z. е поискал от румънския съд промяна на родителските права, въпреки че преди това е отправил същата молба и до френски съд и производството по нея е било висящо.

99. Съдът припомня решението си от 24.02.1995 г. по делото *МакМайкъл срещу Обединеното кралство*⁶ (A.307-B, стр. 55, § 87), в което е приел, че макар и чл. 8 да не съдържа изрични процедурни изисквания, процесът на вземане на решение, водещ до мерки на намеса, трябва да бъде справедлив и да осигурява дължимото зачитане на защитените от чл. 8 интереси – ако родителите не участват в него в достатъчна степен, намесата не може да се разглежда като “необходима” по смисъла на този текст.

Съдът отбелязва, че жалбоподателката не е присъствала и не е била представлявана при произнасянето на съдебното решение от 28.05.1998 г. и не е била уведомена за него, нито е участвала в предшестващите го заседания. В противоречие с румънския ГПК, тя не е била призована на адреса си във Франция, въпреки че той е бил известен. Уведомлението, връчено на Щефан Константин, не е можело да замести изискваното от ГПК и от националната съдебна практика уведомяване на жалбоподателката.

100. В светлината на гореизложеното Съдът счита, че производството, завършило с постановяването на посоченото съдебно решение, не задоволява процедурните изисквания на чл. 8 от Конвенцията. Следователно, не може да се счита, че това решение е погасило позитивните задължения на правителството по чл. 8.

B. Принудително изпълнение на правото на жалбоподателката на упражняване на родителските ѝ права и на връщане на децата ѝ

⁶ McMichael v. the United Kingdom

101. Съдът следва да се произнесе дали националните власти са предприели необходимите адекватни действия за изпълнение на заповедта от 14.10.1994 г.

“102. В подобни случаи адекватността на дадена мярка следва да се преценява по бързината на прилагането ѝ. Процедурите по предоставяне упражняването на родителски права, включително по изпълнение на постановеното решение, изискват спешно провеждане, тъй като изминаването на време може да има непоправими последици за отношенията между децата и родителя, който не живее с тях. Това е особено вярно в настоящия случай, тъй като жалбоподателката е подала молбата си до съда при условията на бързо производство. Смисълът на подобна молба е да защити индивида срещу вреди, които могат да настъпят просто поради изминаването на време.

Съдът отбелязва, че чл. 11 от Хагската конвенция изисква компетентните съдебни или административни власти да водят експедитивно производствата по връщане на деца, и всяко бездействие, продължаващо повече от шест седмици, дава основание за искане на обяснение за забавянето.”

103. В настоящия случай съдия-изпълнител е посещавал дома на D.Z. четири пъти в периода между декември 1994 и декември 1995 г. Съдът намира, че не е предоставено задоволително обяснение за големите промеждутъци от време между тези посещения. Също така, не е ясно защо Окръжният съд в Букурещ е решил да спре изпълнението на заповедта в периода между 30.06 и 01.09.1995 г.

104. Съдът отбелязва също така, че румънските власти са бездействали напълно в продължение на повече от година – от декември 1995 г. до 29.01.1997 г., когато се състояла единствената среща между жалбоподателката и децата. Правителството не дава обяснение и за това.

106. Въпреки че принудителните мерки по отношение на деца не са желателни в тази деликатна сфера, използването на санкции не може да се изключи в случай на незаконно поведение от страна на родителя, с когото те живеят.

109. Съдът отбелязва, че неявяването на D.Z. пред МП на 11 и 15 май 1995 г. е останало без каквито и да било последици за него. Също така, румънските власти не са му наложили никаква санкция, когато е отказал да доведе децата пред съдия-изпълнителя. Властите не са поели и никаква инициатива да установят местопребиваването на децата.

111. Относно критиката на правителството, че жалбоподателката не е подала молба за налагане на глоба на D.Z. за всеки просрочен ден, Съдът отбелязва, че такова действие не може да се счита за ефективно, тъй като това е индиректен и изключителен метод на изпълнение. Освен това, пропускът на жалбоподателката не може да освободи властите от задълженията им по изпълнението, тъй като именно те са носителите на публична власт.

112. Властите не са организирали и никакъв подготвителен контакт между социалните служби, жалбоподателката и децата, нито са потърсили съдействие от психолози или детски психиатри (виж, *mutatis mutandis*, горесцитираното решение *Олсон* (№ 2), стр. 35-36, §89-91).

С изключение на срещата от 29.01.1997 г., никаква друга среща на жалбоподателката с децата не е била уредена от властите, въпреки че тя е пътувала до Румъния осем пъти с надеждата да ги види. Що се отнася до срещата на 29.01.1997 г., която Съдът подчертава, че се е състояла една година след завеждането на настоящата жалба и две години след издаването на неокончателната заповед от 14.12.1994 г., според Съда тя не е била организирана

по начин, който да насърчи положителното развитие на отношенията между жалбоподателката и нейните деца. Била е проведена в училището на децата, където работел бащата, в присъствието на голяма група хора, включително учители, длъжностни лица, дипломати, полицаи, жалбоподателката и адвокатът ѝ. При подготовката на срещата не са участвали социални работници или психолози. Срещата е продължила само няколко минути и е приключила, когато децата, очевидно неподготвени по какъвто и да било начин, се опитали да избягат.

На 31.01.1997 г., веднага след провала на тази единствена среща, румънският министър на правосъдието, действащ като централен орган по Хагската конвенция, наредил децата да не бъдат връщани, тъй като отказвали да живеят с майка си. Оттогава не е правен друг опит за събирането на жалбоподателката и нейните деца.

113. Най-накрая, Съдът отбелязва, че властите не са предприели изискваните от чл. 7 от Хагската конвенция мерки за осигуряване връщането на децата при жалбоподателката.

Предвид гореизложеното и независимо от свободата на преценка на ответната държава по въпроса, Съдът заключава, че румънските власти не са положили адекватни и ефективни усилия, за принудително изпълнение на правото на жалбоподателката на връщане на децата ѝ, и по този начин са нарушили правото ѝ на зачитане на семейния живот, гарантирано от чл. 8.

Следователно, има нарушение на чл. 8⁷.

Съдът определя обезщетение за претърпените от жалбоподателката неимуществени вреди в размер на 100 000 фр. франка и присъжда 86 000 фр. франка за направените разноски.

⁷ Решението е взето с мнозинство от 6 гласа срещу 1.